

Profesor Melik, moj akademski učitelj, mentor, kolega in prijatelj

Dušan Nečak

Profesor Melik je bil moj akademski učitelj. Že v prvih stikih z njim, na predavanjih, konzultacijah, kolokvijih ali izpitih, sem začutil, da je nekako drugačen od drugih cenjenih profesorjev. Še bolj kot drugi je bil odprt za vsakršen pogovor – o zgodovini ali o čem drugem. Zdelo se mi je, da ni bil zaklenjen v slonokoščeni stolp znanosti. Tudi najbolj zamotane zgodovinske teme mi/nam je predstavljal v obliki zgodb. Zgodb, za katerimi je stalo velikansko znanje in trdo raziskovalno delo. Do danes mi je ostalo v glavi njegovo prepričanje, da je zgodovina zgodba, izoblikovana na kritični analizi virov.

Že v študentskih časih sva si bila vedno bliže. Tudi izven šolskih klopi. Profesor Melik je tako postal in ostal redni udeleženec najprej študentskega, kasneje pa kolegialnega druženja ob koncu letnega semestra, konec junija, ki smo ga zaradi časa, v katerem smo ga organizirali, poimenovali »Kosovska bitka«. Konec šestdesetih in v sedemdesetih letih smo se, če se ne motim, več kot desetkrat srečali na pikniku na našem družinskem vikendu v Gorenji vasi v Poljanski dolini. Udeležencev je bilo vedno več, naštel sem jih tudi nekaj deset. Med njimi sta bila tudi profesorja Gestrin in Stiplovšek ter še celo vrsta drugih akademskih kolegov. Prepričan sem, da so vsaj moji generaciji ta srečanja še vedno v spominu.

Morda se je moji generaciji močno vtisnila v spomin strokovna, za nas absolventska, ekskurzija v Italijo, ki so jo vodili profesorji Gestrin, Melik in Stiplovšek. Bilo je maja daljnega leta 1970, ko je jugoslovanska košarkarska reprezentanca osvojila naslov svetovnega prvaka. Finalno tekmo, legendarno zmago nad ZDA, smo poslušali med šotori, po radiu v kampu, če se ne motim, v Raveni. Večdnevna ekskurzija, v kateri smo obšli domala vso severno in srednjo Italijo z Rimom vred, je bila nepozabna. S profesorji smo si bili študentje takrat blizu kot najbrž nikoli do takrat. Ko smo se v Ljubljani razhajali, smo tudi v očeh profesorjev zaznali drobne kapljice.

Nekaj let kasneje, ko sem že diplomiral, se je profesor Melik z veseljem udeležil še ene, to pot bolj avanturistične ekskurzije. Ne vem več prav natančno, kdo je bil pobudnik, vem pa, da smo kolegi Peter Vodopivec, Boris Gombač, Vasja Melik in

jaz maja 1975 sedli v moj mali citroën ami 8 in se odpravili v Grčijo oz. točneje na obisk meniške državice na Halkidiki na sveti gori Atos. Časa/prostora, ki ga imam na voljo, je mnogo premalo, da bi lahko opisal naše občutke in dogodke na nekajdnevnem obisku te meniške državice. Morda za pokušino le drobna anekdota, v kateri je glavno vlogo imel prav profesor Melik. V izhodiščnem mestecu Ouranopolis smo pozabili zalogo hrane, ki smo jo prinesli s seboj. Vedeli smo namreč, da hrana v pravoslavnih samostanih ni preveč okusna in še manj obilna. Tako smo bili na obiskih samostanov odvisni prav od njihove hrane. Mislim, da je bila nedelja, ko smo prišli v velikanski ruski samostan sv. Pantelejmona. Tu pa so nam ponudili za obrok nekakšno juho (boršč), trdo kuhano jajce in čašo vina. Za profesorja Melika smo vedeli, da običajno je zelo počasi in tako se je lotil tudi »razkošnega« obroka. Toda Obed je »vodil« zelo star iguman. Pojedel je nekaj žlic juhe in odložil pribor. To je bil znak, da je obed zaključen in da nihče več ne sme nadaljevati z njim. Profesor Melik se je obeda komaj dotaknil, pojedel ni ne jajca, sploh pa ne spil vina, odložil je pribor in ostal – lačen. Moram reči, da se nam je prav zasmilil.

Zgodovino sem šel študirat, da bi postal srednješolski profesor. Toda življenjska pot me je najprej vodila med novinarje, kasneje pa med raziskovalce na Inštitut za narodnostna vprašanja. Po naravi stvari je bilo pričakovano, da bi moral nadaljevati študij na doktorski ravni. Vendar so me obletavali dvomi, ali sem za kaj takega sposoben. Obrnil sem se na profesorja Melika in ga prosil za nasvet. Brez pomisleka me je ohrabil in po kar nekaj pogovorih sva – skupaj s pokojnim kolegom dr. Tonetom Zornom – dorekla mojo doktorsko temo. Seveda o volitvah, za katere je bil profesor Melik vodilni strokovnjak med zgodovinarji, in sicer o volitvah na avstrijskem Koroškem po drugi svetovni vojni. Po manjšem zapletu – tema je namreč spadala v časovne okvire predmeta, ki ga je predaval profesor Mikuž – je profesor Melik postal mentor pri moji doktorski disertaciji. Mislim, da sem bil njegov drugi doktorand, prva je bila, če imam prav v spominu, pokojna kolegica Jasna Fischer. Po njegovi zaslugi pa sem postal, po Tonetu Zornu, tudi drugi slovenski zgodovinar, ki je doktoriral iz »sporne« najnovejše zgodovine, zgodovine po drugi svetovni vojni.

Profesor Melik mi je bil idealen mentor. Imela sva veliko konzultacij, tako rekoč po vsakem poglavju, ki sem ga napisal. To njegovo »metodo« sem kasneje, ko sem sam postal mentor diplomantom, magistrantom in doktorandom, tudi sam uporabljal. Njegovo mentorstvo, nasveti in pripombe so mi veliko pomagali pri pisanju disertacije. Znal je vlivati samozavest in spodbujati k delu, ki je včasih zastalo. In spet k mali anekdoti. Ko sem mu prinesel v branje zaključeno disertacijo, okoli 600 takrat tipkanih strani s tabelami vred, je z nasmeškom na ustnicah dejal: »Tega špeha pa jaz ne bom bral.« Pa ga seveda je in celo zelo zadovoljen je bil z njim.

Za vselej pa sem si iz njegovega mentorstva zapomnil in tudi prakticiral dve stvari:

1. Mentor ni nekdo, ki samo napiše in podpiše pozitivno oceno doktorske disertacije, ki mu jo doktorand brez predhodnih konzultacij prinese v končni obliki v branje;
in
2. Mentorstvo se ne konča z zagovorom doktorske disertacije, temveč je trajno, kar pomeni, da je mentor svojemu doktorandu vedno na voljo za nasvet in pogovor.

Ko sem se leta 1980 zaposlil na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, me je profesor Melik prijazno sprejel v svoj kabinet. Dobil sem mizo in stol, gostoval pri njem vse do njegove upokojitve ter ostal tam vse do danes. Na ta način sem dobil priložnost za še tesnejše zблиževanje z njim in celo vrsto strokovnih, pa tudi zasebnih pogovorov.

Med temi naj omenim le tiste, ki sem jih imel z njim v času, ko sem dobil ponudbo, da se »preselim« s predstojniškega mesta na oddelku v »peto nadstropje« Filozofske fakultete za prodekana. Profesor Melik je bil, kot vsi vemo, več kot en mandat (1974–1977) dekan fakultete in njegovi nasveti so mi prišli še kako prav, še posebej, ko sem leta 1988 tudi sam postal dekan. Profesor Melik je imel prav s tem delom veliko izkušenj, jaz pa sem postal najmlajši dekan v zgodovini fakultete, kar številnim ni bilo po volji in sem bil zato še posebej hvaležen za vsak nasvet in napotek. Morda lahko strnem njegove nasvete le v kratek zapis: »Ostani miren, drži se začrtane poti, bodi spoštljiv do kolegov in bodi dostopen za vse sodelavcev fakultete, od snažilk do članov akademije znanosti, pa tudi do študentov.« Teh njegovih nasvetov sem se držal in njihovo vrednost še posebej spoznal v hudih časih mojega dekanovanja. Lažje sem preživel stavko na fakulteti in nepredvidljive trenutke ob razpadanju Jugoslavije. Leto 1989 je bilo tudi leto 70-letnice ustanovitve Filozofske fakultete in Univerze v Ljubljani. Zaradi političnega dogajanja so bili napeti, da ne rečem sovražni tudi odnosi med jugoslovanskimi univerzami. Proslava ob 70. obletnici ustanovitve fakultete je bila načrtovana v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma in menil sem, da bi na to proslavo povabili vse dekane jugoslovanskih filozofskih fakultet. Toda nekaj prej se je zgodil Cankarjev dom v podporo stavkajočim kosovskim rudarjem in ta dogodek je sprožil val napadov na slovensko politično vodstvo in na Slovence sploh. Začel sem dvomiti, ali bi bilo vabilo dekanom, zlasti srbskih, fakultet primerno. Nisem bil več prepričan, da bodo sploh prišli in če bodo, bi bilo še kako mogoče, da bi na proslavi izbruhnil kakšen škandal.

S temi dilemami sem se obrnil na profesorja Melika in ga prosil za nasvet. Na moje veliko presenečenje je ostal popolnoma miren. Dejal mi je, naj se držim

predvidenega načrta prireditve, in mi zagotavljal, da bo vse v redu. Skratka, potolažil me je. Tudi zaradi njegovega nasveta smo prireditve izpeljali tako, kot je bilo načrtovano. Prišli so vsi povabljeni dekani, oba dekana srbskih fakultet sta imela lepa pozdravna govora in na sprejemu, ki je sledil prireditvi, ni bilo sledu o kakšnih političnih prerekanjih. Trajal je dolgo v noč!

Moj, zagotovo ne najlažji, mandat dekanovanja je bil za mano in s hvaležnostjo se spominjam pohval profesorja Melika. Če jih je izrekel on, dolgoletni dekan in fakultetni funkcionar, ki je imel velik ugled, potem mi je bilo to veliko zadoščenje in me je utrdilo v prepričanju, da sem dobro opravil svoje delo.